

Gönderim Tarihi: 10.03.2016

Kabul Tarihi: 02.05.2016

KÂRVÂN-I 'ÖMR VE KİTAP DIŞINDA KALAN ŞİİRLER*

Hakan SOYDAŞ**

Hüseyin Dâniş, *Eyvân-ı Medâyin* adlı risaleye yazdığı Farsça hâl tercümesinde 1870 yılında İstanbul'da doğduğunu, babasının İsfâhan ahalisinden Mehmed Haşim ibn Abdülmecid annesinin ise Mustafâ Fâzıl Paşa hânedanından Çerkes Fatma Hanım olduğunu (İnal, 1999: 398) kaydeder. Farsça okuma yazmayı babasının yanında öğrenen Hüseyin Dâniş, ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra Mekteb-i Mülkiye'ye girer (Yazıcı, 1998: 540). Mülkiye'deki eğitimini yarıda bıraktıktan sonra Beyoğlu'nda Institution Française adlı okula devam eder. İki yıllık bir eğitimden sonra bu okuldan ayrılır. Sonrasında Arapça ve Farsçasını geliştirmek üzere Debistân-ı İrâniyân adlı okula başlar. Öğrencilik ve öğretmenlik sıfatıyla meşgul olduğu bu okuldan da eğitimini tamamlamadan ayrılır. Debistân-ı İrâniyân'dan ayrıldıktan sonra ise özel hocalardan Fransızca ve İngilizce dersler alır (İnal: 1999: 399).

Hüseyin Dâniş'in edebiyat dünyasına ilk adım atması, *İkdâm* gazetesinin yayın heyetine girmesiyle olur. Bu gazetede şiir yayımlamayan Dâniş; hikâye, makale ve çeviri türünde yayımlara imzasını atar. Fransız edebiyatı ve şairleri hakkında bilgi veren makaleleri de dikkat çekicidir. Ahmet Mithat Efendi tarafından başlatılan ve dönemin birçok tanınmış şahsiyetini katıldığı tartışmaya Dâniş'de *İkdâm* ve *Malûmat*'taki yazılarıyla dâhil olur. Klasikler çerçevesinde ileri sürdüğü görüşler, tartışmaya yol açan metinler arasında değerlendirilir (Kaplan, 1998).

* Hüseyin Dâniş, *Kârvân-ı 'Ömr ve Kitap Dışında Kalan Şiirler*, Serüven Kitabevi, İstanbul 2015.

** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, hakan.soydas@hotmail.com

İsmi geçen dergi ve gazetelerdeki yazılarının yanı sıra *Hazine-i Fünûn*, *Mekteb* ve *Servet-i Fünûn* dergisinde şiirleri yayımlanır. *Servet-i Fünûn* dergisinin yazı kadrosunda yer alan Dâniş, bu dergideki ilk şiirini derginin 367. sayısında “Bir Aile Hâtırası” başlığıyla 24 Mart 1898 tarihinde yayımlar. *Servet-i Fünûn*’da şiirlerini yayımladığı bu devrede Hüseyin Dâniş Lamartine gibi tanınmış Batılı şairlerden yaptığı çeviriler ile de dikkatleri üzerine çeker. *Resimli Gazete* ve *Peyâm-ı Sabah*’ın edebi eki olan *Peyâm-ı Edebî*’de şiirlerini yayımlamaya devam eden şair 1899 yılında kaleme aldığı *Nevâ-yı Sarfâr* isimli eseriyle de Batı edebiyatlarıyla ilgili yazmış olduğu makalelerini ve Batı edebiyatından bazı tercümelerini bir araya toplamış olur. Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça şiirler de kaleme alan şair (Değirmençay, 2013: 199) İkdâm ve *Servet-i Fünûn* dışında birçok dergi ve gazetenin yazar kadrosuna dâhil olur. Şair’in *Mekteb*, *Hazine-i Fünûn*, *Resimli Gazete*, *İctihâd*, *Malûmat*, *Peyâm*, *Peyâm-ı Edebî*, *İleri*, *Edebîyât-ı Umumiyye Mecmuası* ve *Rûbab*’da da imzasına rastlanmaktadır.

Bu incelemeye konu edilen eser, Yrd. Doç. Dr. Servet Tiken’in 2015 yılında araştırma ve inceleme eser olarak kaleme aldığı Hüseyin Dâniş’in *Kârvân-ı Ömr* ve *Kitap Dışında Kalan Şiirler* adlı çalışmasıdır. Eski yazılı süreli yayınları taramak suretiyle Hüseyin Dâniş’in tespit edilen şiirleri ve yine eski yazılı *Kârvân-ı Ömr* adlı şiir kitabının yeni harflere aktarılması neticesinde elde edilen şiir külliyatı Yeni Türk Edebiyatı şiir inceleme yöntemlerine uygun başlıklar altında akademik bir üslupla incelenmiştir. Eser üç ana bölümden ibarettir. Hayatına dair son derece kısıtlı bilgiler bulunan Hüseyin Dâniş’in hayatı, edebî tavrı ve eserleri “Hayatı, Edebiyat Anlayışı ve Eserleri” başlığıyla birincil kaynaklara başvurularak izah edilmiştir. Bu başlık altında elde edilen bilgiler Dâniş üzerine yapılacak olan müteakip çalışmalar için de adeta bir başvuru kaynağı değerindedir.

“Şiirlerinde Tema” başlıklı ikinci bölümde Hüseyin Dâniş’in şiir külliyatı eksene alınmak kaydıyla tespit edilen “Aşk ve Sevgili”, “Hüzün”, “Tabiat”, “Ölüm”, “İnsan”, “Savaş”, “Kadın” yedi tema yine şairin şiirlerine göndermelerde bulunmak kaydıyla ilgili temaların şairin mısralarında nasıl bir ahenk ve duyuş özelliği ile tecessüm ettiğini sergilemektedir. Bu bölümde eserden müessire doğru tarihî eleştiri yönteminden yararlanılmıştır. Dâniş eksene alınmak kaydıyla devrin genel havası içinde mezkûr temaların duyuş özellikleri kapsamlı bir biçimde izah edilmiştir. İlgili bölüm Hüseyin Dâniş’in şiir külliyatını muhteva yönü ile incelerken “Şiirlerinde Yapı” başlıklı üçüncü bölümde ise şairin şiirleri biçim özellikleri itibarıyla incelenir. “Vezin ve Kafiye”, “Nazım Biçimi”, “Şiirlerinde Yaptığı Değişiklikler”, “Portre Şiirleri” ve Söz Varlığı ve Üslubu” olarak beş alt başlıktan teşekkül eden bu bölümde araştırmacı şiirleri biçim özellikleri itibarıyla Hüseyin Dâniş’in edebî tavrı ve devrin şiir sahasındaki genel temayülleri açısından değerlendirir.

Araştırmacı, okuyucu için son derece açıklayıcı bilgilendirmelerin yer aldığı üçüncü bölümde şairin şiirinin yanı sıra *Servet-i Fünûn* şiirinin yapısal özelliklerini örneklandırır. Aruz veznini kusursuz denecek ölçüde mükemmellekle uygulayan *Servet-i Fünûn* şairlerinin, kafiyeyi de çeşitlendirerek şiirde ritmi genişletmenin yollarını aradıklarını (s.47) kaydeden yazar Hüseyin Dâniş’in de *Servet-i Fünûn* şairleri ile örtüşen bir tavra sahip olduğunu ilave eder. Araştırmacının tespitiyle Hüseyin Dâniş

şiiirlerinde en çok aruzun Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün kalıbını tercih eder. Şair devri içinde fazlaca örneği görülmeyen Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün ve Müfte'ilün fâilâtü müfte'ilün fâ' gibi kalıplara da şiiirlerinde yer verir. Şiiirlerinde bir diğger ritim unsuru olan kafiye konusunda da vezinde olduğu gibi çeşitlilik göröölür.

Şair Türkçe, Arapça ve Farsça kelimeleri bir arada kullanarak ahenk sağlamanın yolunu arar. Kıt'a, Gazel ve Kaside gibi klasik nazım biçimlerine yer veren şair Batı kaynaklı biçimsel kalıplara ise fazlaca iltifat etmez. Bu ilgisizliğine rağmen şairin "Albümü Karıştırıyordum", "Bir Nişimne-i Tenhâ", "Bahar", adlı şiiirleriyle Batı edebiyatı kaynaklı sone, terzarima ve serbest müstezad gibi nazım biçimlerini de denediği göröölümektedir. Üçüncü bölümün "Şiiirlerinde Yaptığı Değişiklikler" alt başlığı ise araştırmacının akademik dikkat ve titizliğinin bir neticesidir. Bu başlık altında şairin 23 şiiirin farklı yayımlarında geçirmiş oldukları değişikler yapı ve içerik açısından değerlendirilmiş ve örneklendirilmiştir.

"Portre Şiiirler" alt başlığı altında Türk edebiyatında portre şiiir geleneği ilk örneklerinden itibaren, alan kaynaklarına başvurularak akademik bir üslupla değerlendirilir. Hüseyin Dâniş'in şiiir kitabında "Temâsil" başlığıyla bir araya getirdiği portre şiiirleri, atıfta bulunduğu tarihî şahsiyetlerin örneklüğünde incelenir. Bu bölümün son alt başlığı "Söz varlığı ve üslûbu" bölümünde ise şairin şiiirlerinden iktibas edilen mısralar ve ifadeler ışığında Hüseyin Dâniş Farsça bilgisi, Arapçaya hâkimiyeti ve sanat algısının şekillenmeye başladığı dönemdeki genel eğilimi itibariyle üslubu ve kelime dağarcılığıyla dönemin hâkim sanat anlayışı doğrultusunda bir tavır sergiler.

"Kârvân-ı 'Ömr" başlığı altında şairin ilgili eserini Latin harflerine aktaran araştırmacı müteakip "Kitap Dışında Kalan Şiiirler" başlığı altında ise Hüseyin Dâniş'in yazı hayatı boyunca şiiirlerini yayımladığı eski harfli süreli yayınlardaki şiiirlerini tespit etmiş ve aktarmıştır. Bu sayededir ki araştırmacının çalışması Hüseyin Dâniş'in şiiirleri üzerine yapılacak diğger tüm okuma ve incelemeler için referans olma önemine haizdir. Bu çalışma ile şairin kitap dışındaki şiiirleri de ilk defa bir araya getirilmiş oluyor. Gerek içerik gerekse de biçim özellikleri ile incelemeye tabi tutulan şiiir külliyatı alanına önemli bir katkıda bulunuyor.

Şiiirler üzerine yapılan incelemelerin yanı sıra "Ekler" başlığı altında sunulan belgeler de bir o kadar önemlidir. Hüseyin Dâniş'in mektuplarından alınan örnekler, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Müdürlüğünden temin edilen zabıtname ve vesikalar okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Araştırmacı bu çalışma ile Türk Edebiyatı Tarihinde gölgede kalmış önemli bir isim olan Hüseyin Dâniş şiiir külliyatı ve şairliğiyle birlikte Türk okuyucusunun ilgi ve dikkatine sunulmuş olur.

KAYNAKLAR

DEĞİRMENÇAY, Veyis, *Farsça Söyleyen Osmanlı Şairleri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2013.

DANIŞ, Hüseyin, *Kârvân-ı Ömr*, Yeni Matbaa, İstanbul, 1925

İNAL, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şâirleri*, C.1, Haz. Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yayınları, Ankara, 2010

YAZICI, Tahsin, "Hüseyin Dâniş", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.18, s.540-541